

Dobyće nad zlymi duchami

Marja Madlena džěše a wozjewi wučomnikam: „Sym Knjeza widžała“, a štož bě jej prajił.

Jan 20,18

W našej bliskosći je wójna. Na Ukrainje so wujuje, so zniči, so mori, a kónc njeje wotwidžeć. Što je jedne čłowjeske žiwjenje hódné? Wójnski duch je zly duch. Nimo zničjenja pozbudzuje tež k łži a jebanju, dokelž so wójny džensniši džeń tež w medijach wjedu. Štóz ma lěpše powěsće a wobrazy, sej mysl, zo na kóncu dobudže. Wójnski duch njeknježi jenož na Ukrainje, wón tež nas znjeměrnja a zamuća. Što hišće přińdže, so mnozy prašaja. Jezus pak, a to je jara pozitiwne poselstwo, je knjez nad zlymi duchami. Wón je něhdy přewinył zle duchy, wón to tež džensa móže.

Na jednej wosobje z biblije móžemy sej wuwědomić, kak to dže. Je to Marja Madlena. Poprawom rěkaše jenož Marja, ale dokelž běše to tehdy rozšěrjene předmjeno a ludžo žane swójbne mjena njemějachu, přidachu jeje mjenu město, z kotrehož pochadžeše. Marja z Magdala abo zeserbšćene Marja Madlena.

Wo jeje přenim zetkanju z Jezusom mamy jenož krótku sadu zachowanu, haj, samo jenož poł sady. Scénik Lukaš poda nam jeje mjeno z krótkej noticku: „Marja, kotruž mjenuwachu Madlena, z kotrejež bě sydomy zlych duchow wušło“. (Luk 8,2) Bychmy rady wědzeli, kotre zle duchy su to byli, tola nimamy blišeho wopisanja. Móžemy pak telko prajić, zo bě Jezus jej woprawdže pomhał, zo bě jej njewočakowanu swobodu dał a ju wuwjazał z blokadow a strachow. Přez swój skutk běše Jezus ju wjedł na puć wěry, lubosće a nadźije a bě jej z tym zmóžnił zmysłapołne žiwjenje. Marja Madlena wosta z Jezusom zwjazana a jeho materielnje

podpěraše. Modernje prajene slušese wona do kruha Jezusowych sponsorkow.

Do legendy slůša, zo je wona wulka hrěšnica byla, kotrejež bě Jezus jeje winy wodał. To je druha žona byla, nic Madlena. Ryzy wumyslenka je, štož so w mnoho romanach pisa, zo měješe wona k Jezusej někajki erotiski poměr. Za to nimamy žaneho dopokaza, ani někajkich indicijow.

Marja Madlena přewodžeše Jezusa hač

mandželska, a Marja Madlena.“ (Jan 19,25) W chwili najhlubšeho poniženja swojeho mištra wutrachu Marja Madlena a druge žony při nim hač do kónca. Wučomnicy njesu tak zmužici byli, woni su nimale wšitcy čeknyli.

Tute žony to tež běchu, kotrež widžachu, hdže so Jezus pochowa. Njedzelu rano džechu k rowej, zo bychu jemu poslednju česć z tym wopokazali, zo jeho žaľbuja. Tam pak nazhonichu, zo bě so položenje zasadnje změniło. Jezus bě z rowa stanył. Smjertne jastwo bě rozlamane. Marja Madlena slušese k přenim, kiž to zhonichu. Měješe samo wosobinske zetkanje z Jezusom. Bě jeho zaměniła ze zahradnikom, ale skónčnje jeho na hlůsu spózna, hdyž jej praješe: „Marja!“ Wona so wobroci a jemu hebrejsce wotmołwi: „Rabuni!“, to je: Mištrje! (Jan 20,16) Wona dósta wot njeho nadawk, zo by zrowastanjenje Jezusa wučomnikam wozjewiła.

W Mari Madlenje spóznamy žonu, kiž je do swojeho zetkanja z Jezusom žiwa byla we wulkej krizy, ze wšemi strachami a bolosćemi, kiž sydomy zlych duchow ze sobu přinjesu. Po swojim wustrowjenju bě wona šćedriwa žona z wulkej wosobinskej zmužitósću, kotraž wutra w čerpjenju a kotraž bu posotka Jezusoweho ewangelija.

Štož bě tehdy móžne, móže so tež džensa stać, hdyž přińdžemy do kontakta z Jezusom. Wón chce tež nas wjesć k swobodnemu žiwjenju bjez bojósće, k žiwjenju we wěrje, w lubosći a w nadźiji. Štož so tež přeco stnje, wón zamóže zle duchy wuhnać abo modernje prajene, naše negatiwne energije změnić na pozitiwne. Wotewrmy swoju wutrobu za jeho dobry duch, kotryž bjerje strach před přichodom a dawa nam město teho zmužitósće za žiwjenje, mocy w čerpjenju, wotewrjenju wutrobu a dobre słowo za potřebnych wokoło nas.

Jan Malink

Jakob Cornelisz van Oostzanen: Chrystus zjewi so swjatej Madlenje (1507), Museum Kassel Wilhelmshöhe

Žórto: wikipedija

do kónca. Z někotrymi tamnymi žonami stejese na horje Golgoće, hdyž tam Jezus křižowachu. W scěnju Jana stej: „Pola Jezusoweho křiža pak stejachu jeho mać a jeho maćerna sotra, Marja, Kleofasowa

Nalětni džiw

Lube džěci,

w nalěču wobkedźbujemy, kak wšudžom nowe žiwjenje nastawa. Přenje kwětki pisanja łuki. Kerki a štomy rozkčewaja. Zwěrajata dóstanu młodčata. Tute Julija w našim comicu wobdžiwa. Wšitko w nalěču wotuča, so wobnowja a so mjenja. To je nalětni džiw.

K jutram slušeja jejka. Na najwšelakorije wašnje je pomolujemy a z nimi paslimy. Jutrowny zajac přinješe šokolozane jejka za chłóšćenje. Julija w comicu rozkłada, čehodla nam jejka nalětni džiw pokazuja. Wotwonka skutkuja wone mortwe, ale w nutrkownym wuwije so mačka čipka. Tehodla symbolizuja jejka nastaće noweho žiwjenja.

Jutry swjećimy tež jako křesćenjo nastaće noweho žiwjenja. Jezus bu na Golgoće skřižowany a je wumrěł. Po tym su jeho do rowa položili, do kamjentneje prózdnjeńcy. Před nju su wulki kamjeń walili. Hdyž sej to předstaju, skutkujetej prózdnjeńca a wulki kamjeń na mnje tež jara zymnej a mortwej. Jako jutrownu nježdělu rano žony přińdžechu, zo bychu Jezusowe čěto žalbowali, bě kamjeń wotwaleny a Jezus njebě tam. Wuhladachu pak jandžela, kiž jim praji, zo je Jezus z mortwych stanył a zaso žiwy. Žony so najprjedy nastrožichu, ale pozdžišo jako so Jezus jim zjewi, so jara wjeselachu. Njetřebachu wjace zrudne być. Jezus bě nowe žiwjenje započat. Wón je smjerć přewinył a nětko wěčne žiwy.

Tehodla su jutry tajki rjany swjedžen. Móžemy so wjeselić, zo je Jezus móćniši hač smjerć. Jejka a cyła přiroda nas w nalěču přeco zaso na to dopominaja.

Katja Meyerowa

Jutrowna paslenka

Chcu wam hišće ideju za paslenje předstajić. W poslednimaj lětomaj njemóžachmy jako swójba dla koronoweje pandemije kemše w jutrownym času wopytać. Tehodla smy so doma z jutrownym poselstwom na najwšelakorije wašnje zaběrali a mjez druhim row Jezusa w kwětkowcu twarili. Naš wuslědk widźiće na wobrazu.

Jeli chceće tež tajki row paslić, trjebaće scěhowace wěcy:

- wulki niski kwětkowc (w formje šklě)
- małki kwětkowc
- pjeršč
- wšelake kamjenje, jedyn płony wulki
- kiješki
- štryčk
- symjenja trawy, zahrodneje žercheje (Kresse) abo kwětkow
- małku swěčku

Jako přenje položće dwaj kiješkaj tak, zo nastanje křiž. Srjedžišćo křiža wobwjazajće ze štryčkom, zo je wón kruty a stabilny. To hišće dwójce wospjetujće, dokelž stejachu na horje Golgoće tři křiže.

Potom napjelńće wulki kwětkowc z pjeršču. Srjedza zaryjće k položcy mały kwětkowc. To je nětko prózdnjeńca, prózdnny row Jezusa. Tež mały kwětkowc pokryjće z pjeršču. Na boku małego kwětkowca položće wulki płony kamjeń, tak zo wupada, jako by so runje nabok skulił.

Zady prózdnjeńcy móžeće nětko waše tři křiže do pjeršće tyknýć. Wone dopominaja nas na křižowanje Jezusa. Nětko rozdělcje małe kamjenje we wulkim kwětkowcu

cu a wusyjće symjenja. Hdyž wšitko derje krjepiće, widźiće bórze přenje zeleń. To je kaž nalětni džiw we wašim kwětkowcu.

Jutrownu nježdělu móžeće potom mały swěčku do prózdnjeńcy stajić. Wona pokaza, zo je Jezus smjerć přewinył a z rowa stanył.

Přeju wam wjele wjesela při paslenju a wjesole, žehnowane jutry z wjele słódkimi jutrownymi jejkami,

waša Katja Meyerowa

Samopasleny jutrowny row. Hdyž sće tež tajki row spaslili, pósćelće fota wo nim na redakciju Pomhaj Bóh (pomhajboh@gmx.de). Waše wobrazy so potom w přichodnym čisle našeho časopisa wozjewja.

Foto: Katja Meyerowa

Jutrowne spěwanje

Přeprosmy wutrobnje jutrowničku, 17. apryla, rano w 6.00 hodž. na dwurěčne jutrowne spěwanje z nutrnošću na Pawlikec statok do Wuježka pod Čornobohom. Po zwučenym wašnju sydaja po tym jutrowne cały a kofej.

Prošu wobkedźbujće aktualny staw škitnych naprawow dla pandemije!

Bukečanska Bjesada a wosada

Serbski rěčny kurs

Wot apryla přewjedže so w Bukecach serbski rěčny kurs a to přeco pónđzels wječor na farje. Nawjedować budže kurs Marek Krawc wot RCW w Budyšinje. Hač do nětka je so hižo džewjeć ludźi přizjewiło, předewšěm z noweje drastoweje skupiny. Dalše přizjewjenja su hišće móžne přez mejlku pod mato.krygar@web.de.

Mato Krygar

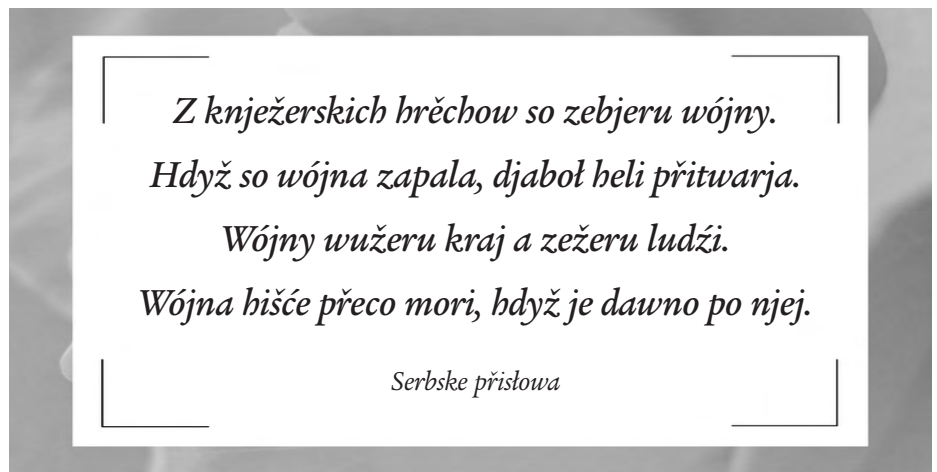
Kajcy to „mužojo“! Mysle k wójnje w Ukrainje

W młodosći zahori mje naš nan za panslawistisku ideju zwjazanosće słowjanskich ludow. Powědaše wo Sokolskich swjedźenjach w Běłohrodze a Praze. Sonješe wo zjednoćenju Słowjanow, a my jako Serbja mjez nimi – samsne słowjanske korjenje rěčow a začućow. Běchmy husto z nanom po puću po słowjanskich krajach a dožiwichmy wulku zwjazanosć.

A nětkole je wójna mjez bratrami, mjez Ukrainjanami a Rusami! Wšako „njerěča“ jenož brónje, ale šeritaj na příklad knjezaj Putin (bywši KGB) a Lawrow njewěrnosće a hidu. Wobelhaju swět a sebe samych. Za tajkich Słowjanow so hańbju.

Zo wědomje wójnu naškarja a druhim winu dadža, to njeje mjez autokratami nič noweho. Swojemu ludje lžě napowědaju, wojakow do smjerće sćelu, so jako měrlubowacy inscenuja. Woni su či dobri, woporliwi a njesebični.

A někotři, tež mjez nami, to wěrja. Gerhard Schröder, bywši němski kancler, Putina samo jako čisteho („lupenreiner“) demokrata wuchwaleše a ma čezě so distancować. Njejsym sej wěsty, hač tući, kiž pola nas džeń wote dnja ruske sćelaki sľuchaja a rusku telewiziju hladaja, rěčam Putina njewěrja. Bohužel je mjez nami tajkich, kiž su lóchkowěriwi, wšelake blady šerja a so kritiskim argumentam spjećuja.

Zo njejsym ani słowčko prawosławneje cyrkwy Ruskeje a Ukrainy k zlóstnistwje wójny słyšať, mje zadziwa a tyši. Tajka „njepolitiska“ cyrkej njeje moja cyrkej. Prawosławna cyrkej je přeco poboku statnych mócnarjow stała a jich podpěrowała. Pola nas to Deutsche Christen (DC) runje tak činjach a so při tym přehřešachu.

Džensa so modlitwy wo měr na swěće organizuja, so dary za Ukrainu skladuja a so čekancy hospoduja. Myslu sej, zo budže so tež w našich wosadach na to džiwać, zo sotry a bratrow z Ukrainy lěpje witamy hač po 1945 wuhnatych ze Šleskeje a Českeje.

Nam so w socialistiskich šulach wuchwalowachu měrlubowace sowjetske ludy. Štóz na tym dwělowaše, bě „njepřećel měra“ a z tym wójnski škarak. A nětko tući mužojo lžow! Njezapomnu, zo je so za čas Sowjetskeho zwjazka wot komunistow mjez druhim njemały džěl Pólskeje a Finskeje hač do džensnišeho wobsadził – abo lěpje prajene – kradnyť.

Nječ Bóh nam dopomha, lžě spóznać, kritisce być a zmužiće za wěrnosću pytać a ju zastupować. Božo, spožč nam swój měr lubowacy a měr pytać duch!

Pawoł Wirth

Rukopisne serbske spěwarske w Awstralskej namakane

Kónc lěta 2021 wobroći so wjednica lutherskeho archiwa Awstralskeje w Adelaide Rachel Kuchel z překwapjenku na Serbski institut w Budyšinje. We wobstatku swójeho archiwa běchu namakali rukopisnu serbsku knihu. Tuta so hižo lěta w archiwje chowaše, běchu pak ju dotal za česku měli. Na zakładze fota bě ju Trudla Malinkowa kónc lońšeho lěta jako serbsku spóznała a kontakt mjez awstralskim archiwom a Serbskim institutom posrědkowała.

Knihu wobsahuje na 107 stronach 27 hornjoserbskich rukopisnych kěrlušow. Najdlěši z nich wopřija 20 štučkow, při čimž je rukopis jara čistý a čišće napodobnjeny. Knize přiwjazanej stej přenje wudaće misionskeje nowiny Handrija Palmana z lěta 1817 a čišć kěrlušow z lěta 1802, kotryž w bibliografiji Serbskeje centralneje biblioteki zapisany njeje. Prawdžepodobnje je kniha tuž na započatku 19. lětstotka nastala a serbscy wupučowarjo běchu ju sobu do Awstralskeje wzali. Štóz bě knihu něhdy wobsedzał, hdže a kak dołho bě so wužiwała a kak bě skónčnje do lutherskeho archiwa w Adelaide přišla, so hižo zwěsćić njehodži.

„Rukopisne spěwarske skića jónkrótny dohlad do swěta pobožnych Serbow, kiž sej swóje teksty a kěrluše sami přeložowachu, zestajichu a do noweho swěta sobu wzachu. Zdobom je kniha zajimawy swědk

serbskeho pismowstwa na mjezy mjez rukopisom a čišćom“, zwěsći stawiznarka dr. Lubina Malinkowa. Wona nětko knihu zhromadnje z rěčespytnikom dr. Fabianom Kaulfürstom přepytuje.

SI / PB

Rukopisne serbske spěwarske w archiwje lutherskeje cyrkwy w Adelaide Foto: Mick Ampt

Křesćan Krawc w Hodźiju čitał

Na čitanje Křesćana Krawca (srjedža) witaštaj wopytowarjow sup. Krystof Rummel (naprawo) a nawoda Hodźijskeje Bjesady dr. Gerat Krawc.

Foto: Měrćin Krawc

Srjedu, 9. měrca, zetka so dwaceći člonow a hosći Hodźijskeje Bjesady k čitanskemu wječorkej w Hodźijskim kantorace. Serbski spisowačel Křesćan Krawc z Hrubjelčic čitaše ze swojeje knihi „Was wir in uns tragen“.

Při witanju pokaza Gerat Krawc na wulki stawizniski wuznam Hodźija za serbski lud a na nadawk, tajkemu wuznamej tež w přichodže wotpowědowač. Krawcowa kniha skići za to wjele nastorkow. W njej přińdu Serbja z cyłje Łužicy k słowu. Wo ni rozprawjeja, kak serbsčinu jako džěl kulturneho herbstwa zachowaja, z njej džěłaja a ju młodej generaciji dale dawaja. Spisowačel je čitał kapitl wo młodostnej Mari Pěčekce ze Slepjanskeje kónčiny.

Postucharjo džakowachu so Křesćanej Krawcej z přikleskom a kwěćelom. Wječork wužichu tež za zhromadne spěwanje kěrlušow (wot Pětra Mlónka a Mile Imišoweje) a ludowych spěwow. W diskusiji po čitanju pytachu zhromadnje za móžnosćemi, kak móhli tež w Hodźiju serbsčinu lěpje zachowac a šerić.

Gerat Krawc

Dopomnjence na Lažkec we Wjerbnje

Ze zajimom sym w měrcowskim čisle Pomhaj Bóh čitał nastawk dr. Pětsa Šurmana wo Měće Lažkim we Wjerbnje. Měto Lažki njeje bohužel w mojim šulskim času za čas NDR na Serbskej rozšěrjenej wyšej šuli w Choćebuzu scyła žanu rólu hrał.

Najebač to sym runje w tutym času přeni raz něšto wo nim słyšał. Přecel mojemu staršeju je mi – wědžo, zo sym runje na serbskej šuli w měsće – powědał, zo je wón spočatk polstatych lět jako muler po-

la Lažkec něšto sobu twarił. Chcyše mi powědać, zo je so tam tež z džěćimi serbsce rěčało, poprawom hižo wosebitosć za tón čas w Delnjeju Łužicy.

K temu so hodži, štož je mi Měto Pernak jónu po přewróće wo Lažkim powědał. Pernak praji, zo su so funkcionarjo Domowiny, kiž su byli wokoło 1950 na wopyće we Wjerbnje jemu, Lažkemu, wusmjeli, dokelž je doma z džěćimi serbsce rěčał.

Čehodla je so Lažki hižo 1948 (!) ze

zjawneho serbskeho žiwjenja wróćo sćahnul? Běše to falowaca podpěra Domowiny za Delnju Łužicu abo su tež druhe přičiny rólu hrali? Što je so stało z Lažkec džěćimi? W teksće zhonimy wo džowce Henrieće, džěći na statoku su najskeje wnučki Lažkeho byli. To je so wšitko před dołhim časom stało a džensa hišće časowych swědkow namakač je jara čežko. Lažkemu pak słyša tež w přichodže naša zwjazanosć a kedžbnosć.

Mato Krygár

Rowny kamjeń Handrija Jurca w Njeswaćidle

Handrij Jurc bě pra-pra-pradžed Uwe Schindlera ze Šešowa. Uwe Schindler je při přetwarje bróznje 1997 rowny kamjeń namakał, kiž je so před někak džewjećdesat lětami wot pohrjebnišća w Njeswaćidle zrumował.

Handrij Jurc pochadžeše z Klukša a bě zmandželeny z Hańžu Boršec z Kislicy. Syn Awgust (1858–1936) kupi sej wot Jana Česle kowarnju w Šešowje. Jeho pradžed Handrij Česla wobsedžeše kowarnju hižo wot lěta 1718. Nan Jana Česle bě kowar we Łuze. Tuta kowarnja wosta w rukach Česlic swójby hač po 1990. Wnučka Janoweje sotry Marje (1812–1895) bě Marja Hanuškec. Z njej woženi so Awgust Jurc w léce 1883. Jeho nan Handrij bydleše na kóncu swojeho žiwjenja pola swojeho sy-

na. Awgustowy syn Pawoł (1894–1978) wjedžeše kowarnju w Šešowje hač do lěta 1938. Wón bě zmandželeny z Hanu Junkec z Brězyny. W swójbjje rěčeše so jenož serbsce. Džowka Ruth wuda so 1951 na Gerharda Schindlera z Euba w Rudnych horach.

Jeju wnuk je Uwe Schindler. Wón rozsuzi so, hladajo na serbske swójbne stawizny a na dobry staw zdžerženja, rowny kamjeń wosadže darić. Kamjeń so na kěrchowje připrawi a swědči wo našej serbskej zańdženosći.

Handrij Wirth

Tafla z rowa Handrija Jurca je so po lětdžesatkach w prywatnym wobsydstwje w Šešowje wróćila na kěrchow w Njeswaćidle.

Foto: Trudla Malinkowa

Zwón w Budyšinku z lěta 1846

Najstarši zdžeržany zwón ze serbskim napisom loni 175 lět stary był

Prěnje „serbske“ zwony

Nimale wšitke zwony na cyrkwinych wěžach su z ornamentami, symbolemi a zwjetša tež z hrónčkom abo wěnowanjom wudebjene. Rěč tajkich napisow bě w prjedawšich časach łačonščina, pozdžišo zwjetša němčina. Hdy pak dóstachu zwony w serbskich wosadach napisy tež w serbskej rěči?

Dalokož dotal wěmy, wužiwachu so přenje serbske napisy na zvonach wot srjedź 1830tych lět sem. Bě to tak mjenowane čas předměrcy, hdyž započu w Hornjej Łužicy serbske wědomje wotućec a so doba narodneho wozroźenja prihotowac. Wšitke přenje „serbske“ zwony lachu so pola Friedricha Gruhla w Małym Wjelkowje. Wón pochadžeše ze serbskeje swójby, kotraž bě so Ochronowskim bratram přizamknyła, a bě sej 1812 w tamnišej serbskej koloniji lijniju založil.

Přenjej wosadze, kiž sej „serbski“ zwón skazaštej, běštej katolskej, dalšej ewangelskej. Po rjedze lachu so tute zwony 1835 za cyrkej w Radworju, 1837 za cyrkej Našeje lubeje knjenje w Budyšinje, 1843 za cyrkej we Łazu a 1846 za cyrkej w Budyšinku. Přenje tři mjenowane zwony su džensa zhubjene, jenož štwórty w Budyšinku je hišće zdžeržany.

Nastaće Budyšinskeho zwona

W Budyšinskej cyrkwi mějachu do lěta 1846 dwaj poměrnje małej zvonaj ze 17. a 18. lětstotka. Mjeńši pochadžeše z lěta 1657. Wjetši z lěta 1684 bě so za čas fararja Hadama Bohuchwała Šeracha we wulkej zymje 1751 puknył a so na to 1761 nowy lał.

Wobej zvonaj woteda wosada w lěće 1846 do Gruhleca lijnjenje w Małym Wjelkowje, hdžež buštej na nowej přelatej. Wozdoba noweho wjetšeho zwona njeje znata. Mjeńši zwón dósta wobšěrny němski napis, w kotrymž so na jeho předchadnika spominaše a so mjena za wosadu zamołwitych wosobow zwěčnichu: kolatoraj, farar, wučer kaž tež staršej wosady. Nad tym steješe w serbskej rěči bibliske hrono z hodowneho poselstwa:

„ČEZŠ BYDŽ BOHU WE TEI WOŠŠOKOŠII!“
(Češć bydž Bohu w tej wosokošći!)

Tamny bok zwona bu ze štyrilinkowskimaj štučkomaj wozdobjeny, deleka z němskej: „UM FRIEDEN WILL ICH LAEUTEN / IM LEBEN UND IM TOD; / ZUM HIMMEL WILL ICH DEUTEN / IN GLUECK UND IN NOTH.“ a nad tym ze serbskej štučku:

„DYŽ SMIEROM SSYM, DA DŽIEŁAI
A POTOM ČZISCHIE SPI;
DYŽ WOŁAM CZE, DA SPIEWAI,
CZESZ BOHA PONIŽNIE.“

(Hdyž změrom sym, da džětaj / a potom čieše spi; / hdyž wołam će, da spěwaj, / češć Boha ponižnje.)

Farar Herman Króna

Njemały podžěl na přełecu Budyšinskeju zwonow a nastaću serbskeho napisma 1846 ma bjezdweła tehdyši wosadny farar. Bě to rodženy Němc Herman Króna (Kröhne), kotryž pochadžeše z Wildenfelsa pola Šwikawy w Rudnych horach. W lěće 1838 bě w Budyšinku swoje přenje farske městno nastupił. Wottud woteńdže 1847 za fararja do Delnjeho Wujězda. Składnostnje jeho zapokazanja do tamnišeho zastojnstwa Tydžeńska Nowina w swojim wudaću z 13.11.1847 chwalobnje wuzběhny, zo je „tónsamy, rodženy Němc, přez njewustawacu pilnosť a sprócniwosć serbsku rěč tak nawuknył, zo wón ju nětk čieše a prawje rěči“.

Lěto po jeho přichadze založi so w Delnim Wujězde Serbske burske towarstwo, za kotrež farar statuty wudžěła. Wot 1847 do 1853 bě Herman Króna čłon Mačicy Serbskeje a w jeje sobustawkeji lišćinje samo jako Serb z mjenom Krón zapisany. 1861 powołaču jeho za archidiakona do Wojerec, hdžež wón 1877 zemře.

Džensa tři zwony

Budyšinskej wosadze scázachu w lěće 1917 za wójnsku potrebu wulki zwón z lě-

Cyrkej w Budyšinku, na kotrejež wěži wisa w lěće 1846 laty „serbski“ zwón

ta 1846. Mały smědžeše na wěži wostać, hdžež tež Druhu swětowu wójnu přetra.

Džensa je mały zwón z lěta 1846 srjedźny z mjeztym třoch zwonow na wěži Budyšinskeje cyrkweje. Přidružitoj stej so jemu w lěće 1919 mały a w lěće 2004 wulki zwón. Tež tutej matej nimo němskeho tež serbski napis.

Cyrkej w Budyšinku je swojeho bohateho historiskeho wuhotowanja z kónca 17. lětstotka dla daloko znata. Za Serbow je nimo teho přez to wuznamna, zo wisa na jeje wěži najstarši zdžeržany zwón ze serbskim napisom, kotryž bě loni 175 lět stary.

Trudla Malinkowa

Džensniši srjedźny zwón na wěži cyrkweje w Budyšinku pochadža z lěta 1846 a je, dalokož znate, najstarši zdžeržany zwón ze serbskim napisom. Nimo němskeho teksta steji na jednym boku bibliske hrono a na tamnym rymowana štučka w serbskej rěči. Foće pokazujućej zwón z wobeju stron.

Fota: Andreas Sureck, archiw PB

Jurij Brósk: Dopomnjenki na mlode lěta (19 a kónc)

Hdyž započach je brać, móžach w nocy zaso derje spać. Haj, nětko so bóle a bóle ze mnu polěpšowaše, tak zo móžach so zaso čerstwiši a wjeselši do džěta dać. Kak so wšitcy ze mnu wjeselachu!

Sobotu, 1. decembra, dóstach list wot nana. Pisaše mi, kak so starosci a rudzi, dokelž sym stajnje tajki struchly. Bohudžak móžu jemu nětko zaso wjeselše powěsće słać.

Wotchadne pruwowanja

Nowe lěto 1856 započach z nutrneje modlitwu, z chwalbu a džakom za Božu pomoc a z nutrneje próstwu wo dalšu hnadu a žohnowanje za předstějace pruwowanja.

Štwórtk, 3. januara, běch wječor w spěwnym towarstwje Arion jenički tenor a dyrbjach serbski spěw zaspěwac.

Sobotu, 2. februara, so za nas abiturientow šula zakónči.

Titul knihi dopomnjenkow Jurja Bróska na lěta 1833-1856

Repro: T. Malinkowa

W tydženju wot 4. do 9. februara zložichmy pisomne pruwowanja. Po tym běch jara wučerpany, ale tola wjesoly a Bohu džakowny, zo bě mi hač sem pomhał.

Njedźelu, 17. februara, běchmy my abiturienca a primanerojo přeprašeni ke knjezej gymnazialnemu direktorej, hdžež jara derje jědžachmy, wjele spěwachmy a rejoyachmy. Dyrbjach wospjet serbske spěwy spěwac.

Póndźelu, 25. februara, bě ertne pruwowanje, kotrež bohudžak zbožownje přetrach. Wječor swjećachmy w korčmje. Kajke krasne začuće po wobstatym pruwowanju! Kak džakowny běch lubemu Bohu, kiž bě moje próstwy wustyšal. Ze znamku drje njeběch spokojom, dyrbjach sej pak rjec, zo sej lěpšu njeběch zaslužil, wšako běch chorosće dla telko skomdžil.

Rozžohnowanje ze Žitawu

Wutoru, 26. februara, zdžěli mi knjez direktor, zo mam při rozžohnowansej swjatočnosći němsku narěč džeržec. Bych to wotpokazać móhl, ale jeho namjet mje tola česćeše a nimo teho z radoscu deklamowach a přednošowach. Z postajeneje temy mi switaše, zo bě mje swěrný direktor pra-

wje spóznał jako bojazliwego čłowjeka, a zo chcyše mje pokazać na smilneho pomocnika, kotryž pokornemu hnadu spožči.

Póndźelu, 17. měrca 1856, so rozžohnowanse swjatočnosć w radnicy wotmě. Žurla bě kopata poľna. Hdyž přednjesech poprawne rozžohnowanse słowa „Nun zum Abschied“, kotrež drje z hnutej wutrobu rěčach, je sej pječa wjele připoštlachow sylzy trělo, a na kóncu swjatočnosće mi ze wšěch stron gratulowachu.

Na mojim wuswědčenju mje wosebje radowaše sada, z kotrež so mi swědomitosć wobkrući. Swědomitosć sej wobchowach hač do wysokeje staroby a mam so za nju džakować nimo Bohu při kładej a napominanjam swojeju najdróšeju staršuju. Tak husto kaž w słowje abo skutku přečiwo swojemu swědomju jednach, so za to kajach a hórko pokućich. Wěrju pak kruće, zo Wšehomócný Chrysta dla je zakrył a zakryć budže, štož sym zmylił. Ženje njejsym w Žitawje, Lipsku a w cyłym swojim žiwjenju wjeselši, spokojniši a zbožowniši był, hač hdyž běch swěru swoje džělo zdokonjał. Čim dlěje čim bóle spóznač wěrnosć słowa: „Hdyž je žiwjenje krasne bylo, dha je próca a džělo bylo.“

Poslednje dny w Žitawje začuwach stysknošć bliskeho rozžohnowanja. Najćeše pak bě mi sobotu, 22. měrca 1856, rozžohnowanje wot mojih šulskich towaršow, kotřiž běchu so bohaće na dwórnišću zhromadžili, zo bychu mi zaspěwali božemje. Tola mój swěrný Lehmann, z kotrymž běch najnutrnišo zwjazany, počahny wšak ze mnu na alma mater lipsiensis.

Pola serbskich přecelow

W Budyšinje mje čety a přiwuzni a w Budestecach staršej a sotry najwutrobnišo witaču. Powědanje njeměješe kónca. Cyle džiwno bě mi nazajtra, hdyž přeni króc jutry jako student kemši džěch a z radostnej wutrobu jutrowne kěrlušy sobu spěwach.

Srjedu, 26. měrca 1856, běch ze sotru Lauru w Budyšinje na balu Bjesady, hdžež bě jara rjenje. Nazajtra běžachmój ze sotru do Chołma k fararjem Łahodžic [Jan Łahoda, 1801-1871, farar w Chołmje], hdžež so namaj hač do póndźele wulkotnje lubješe.

Wječor pozdže dóndžech potom k swojemu přecelaj, mlódemu fararjej Jenčej do Palowa [Korla Awgust Jenč, 1828-1895, farar w Palowje]. Dokelž njezamóch jeho wubudžic – bě wo poľnocy –, zaklepach pola susodneho klamarja, hdžež so hišće swěca swěćeše. Tam pak mje nochychu nutř pušćic, dokelž běchu mje widželi wokoło fary brudžic, tak zo sej myslachu, zo sym paduch. Hdyž pak so bliže předstajich, wotewrěchu mi durje a mje jara přecelnje hospodowachu. Přichodne ranje so wšitcy nad mojim dyrdomdejom smějachu.

Awtor dopomnjenkow Jurij Brósk (1833-1915) jako mlódy farar Repro: Jürgen Maćij

Na studij do Lipska

Štwórtk, 3. apryla 1856, so do Budestec wróćich. Poslednje dny do swojeho wotjězda do Lipska přežiwich wjesela ze staršimaj, sotrami a bratromaj doma. Nan powědaše mi wo swojim studentskim času a da mi někotryžkuli nanowski pokiw. Z maćerju mějach wjele wjesela při pakowanju swojeje kisty.

Pjatk, 11. apryla, džěch so zahe lehnýc a w mlódzinskih myslach na přichod spach derje. Rano zahe stanych a wobstarach, štož bě hišće trěbne.

Po tym zo bě mi dobry nan 55 tolerjow přepodał, bjez teho zo by skoržil, kak jeho naše wukublanje počězuje, poda mi na rozžohnowanje lubosćiwje ruku a praji: „Luby syno, mało slowow njech će přewodźuje. Njezabudž so modlić: Knježe, nje wjedž mje do spytowanja, ale wumóž mje wot wšeho zleho, přetož twoje je kralestwo a móc a česć hač do wěčnosće. Hamjeń. Knjez njech je z tobu!“

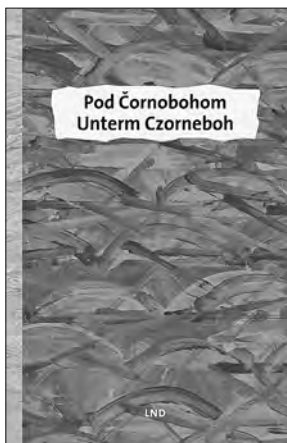
Tute někotre bibliske słowa mje jara hnujachu. Wšitkim so wutrobnje džakowach a prošach, zo bychu mje tež dale lubowali a na mnje njezapomnili. Na to wšěch wokošich. Mać mje hač ke kěrchowej přewodžeše a napominaše mje, kaž kóždy króc při rozžohnowanju, so pilnje modlić.

Kaž sym to ze Žitawsekeho časa zwučeny, tak chcu so tež dale po tym měć. Bóh njech mi pomha!

Teksty wubrala a přežožila Trudla Malinkowa

Čitanka „Pod Čornobohom“ znova wušła

Bukecy swjeća lěta 800. rōčnicu přenjeho naspomnjenja. Składnostnje jubileja je wušoł dalši nakład čitanki „Pod Čornobohom – Unterm Czorneboh“ z historiskimi powěsćemi a stawizničkami z Bukečanskich kōnčin, kotruž je před džešać lětami wudał Bukečan Marko Grojlich. Kniha je tehdy jara dobry wothlós našta, wosebje w tamnišej němskej ludnosći, wšako je čitanka přez cyłe dwurěčna. Wudawaćel sam je wubrane serbske teksty do němčiny přenjesł w nadźiji, zo so ludžo we wsach pod Čornobohom na swoje serbske korjenje do-

pomnja, zo je njeprěja, zo so snadź samo k nim wuznaja. Pozdžišo je Marko Grojlich hišće dalšej tajkej čitance wudał: 2015 wo Malešanskich kōnčinach a 2019 wo wosadach wo koło Kaponicy na kromje hole. Wšě tři skića dohlad do žiwjenja ewangelskich Serbow na ranje a na połnóc Budyšina w druhej połojcy 19. a přenjej połojcy 20. lětotka. **LND**

Pod Čornobohom – Unterm Czorneboh, Historische Begebenheiten und Geschichten aus der Gegend rund um Hochkirch, wudał a z hornjoserbsčiny přeložił Marko Grojlich, 2. nakł. 2022, 312 s., wobrazy a faksimile, kruta wjazba, ISBN 978-3-7420-2230-1, 18,90 €

Přewodnik po wopomnišćach němsce

Swój přewodnik po serbskich wopomnišćach je awtorka Trudla Malinkowa nětko tež w němskej rěči předpožila. Pod titulom „Sorbische Denkmale. Handbuch sorbischer Gedenk- und Erinnerungsstätten“ dóstanu domiznowědnicy, chronisća a wšitcy, kiž su na slědach lokalnych a serbskich stawiznow po puću, njeaparujomny kompandij. Porno serbskemu wudaću z lěta 2019 je kniha wo wjace hač 50 wopomnišćow rozšěrjena.

aboo poda informacije k podawkej, na kotrež wopomnišćo dopomina. Nimo toho naspomni dalše serbske wosebitosće w bliskej wokolinje. Mnoho wobrazow sku lojca tež němske wudaće informatiwneje publikacije.

Knižna premjera budže 4. meje w 19.00 hodź. w Budysej Měščanskej bibliotece a předstajenje knihi 20. meje we 18.00 hodź. w Choćebuskim Serbskim muzeju. **LND**

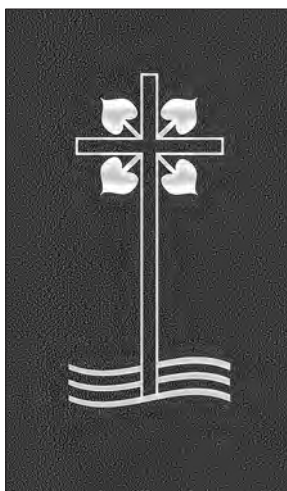
Awtorka wěnuje so stawiznam a wuhotowanju kōždeho z nětko wjace hač 260 objektow, předstaji počesćenu wosobu

Trudla Malinkowa, Sorbische Denkmale. Handbuch sorbischer Gedenk- und Erinnerungsstätten, wjace hač 260 fotow, 2 karće (Delnja a Hornja Łužica), kruta wjazba, 372 s., 978-3-7420-2647-7, 29,90 €

Duchowne kjarliže zas pśedlaže

Spěchowanske towaristwo za serbsku rěč w cerkwi a Ludowe nakładnistwo Domowina stej se rozsužitej za wudaće 2. nakłada dolnoserbskich spiwařskich z lěta 2007, za tym až su se slědne eksemplary w slědnem lěše do korony pśedali. Něnt spiwařske zas pśedlaže, a to zawcasa k jatšam a k 300. serbskej namšy nowšego casa 24. apryla 2022 w Dešnj.

Kjarliže su šisćane paralelnje w šwabachskem a łaťyńskem pismje a z notami

wugótowane. Spiwařske wobogašiju wušej togo gódowne spiwanja, liturgija a psalmy w dolnoserbskej rěcy ako teke slěpjańske kjarliže.

Pśidane su nastawk k historiji serbskich spiwařskich w Dolnej Łužicy z jich chronologiskim pśeglědom a biografije serbskich kjarližarjow a komponistow. **LND**

Duchowne kjarliže, 2. nakład 2022, 952 b., kšuty wuwězk, ISBN 978-3-7420-1843-4, 16,90 €

Po jutrach do Hainwalde!

Serbske ewangelske towarstwo a Serbski wosadny zwjazk přeprošujetej wot 21. do 24. apryla na serbski ewangelski kōnc tydženja do Hainwalde w Žitawskich horinach. Chcemy so zhromadnje modlić, ze spěwom a hrami serbsku zhromadnosć hajić a po krasnej wokolinje pućować.

Zetkamy so štwórtk, 21. apryla, wot 16.00 hodź. w Eurohof Hainwalde, Scheibe 15, 02779 Hainwalde. Jeli dyrbi hišće něchtó džělać, móže wězo tež hakle pjatk abo sobotu přijěć. Zakōncenje budže nje-dželu, 24. apryla, po wobjedže.

Kōnc tydženja plaći za dorosćenych 50 eurow, za džěci a młodostnych wot 3 hač do 18 lět 20 eurow (pod 3 lětami darmotne). Prošu přizjewće so **hač do 11. apryla** a přepokazajće pjenjezy na konto Serbskeho ewangelskeho towarstwa: IBAN DE03 8555 0000 1000 0831 67, BIC: SOLADES1BAT Wokrjesna nalutowarnja Budyšin pod hesłom „Hainwalde 2022“. Zwjazowace přizjewjenja pósćelće prošu na serbsku superintendenturu: serbska-superintendentura@web.de.

Na zhromadny kōnc tydženja wjesela so sup. Krystof Rummel, Diana Pašcyna, Robert Maćij a Mato Krygař.

Mato Krygař, předsyda SET

Sobuspěwarjo pytani

Lětuši serbski cyrkwinski džěń wotměje so 11. a 12. junija w Bukecach. Swjatočne kemše nje-dželu wobrubu Bukečanski cyrkwinski chóř. Za to pyta dalšich podpěraćelow. Spěwarki a spěwarjo su wutrobnje na sčěhowace chórowe proby w Bukečanskej cyrkwi přeprošene: na srjedach 25.5., 1.6. a 8.6.2022 stajnje w 19.30 hodź. Proby nawjeduju knjeni Elke Groß. Wjeselimo so na zhromadne spěwanje z mnoho nowymi hłosami. **Hanarōža Šafatowa**

Dary za nowy spěwnik

Serbske ewangelske towarstwo ma wotpohlad, w lěće 2022 spěwnik ze serbskimi nabožnymi spěwami za džěci, młodostnych a swójby wudać. Wone chce z nim serbske ewangelske swójby a nabožnu wučbu podpěrać. W lěće 1998 wudaty jednory zešiwk hižo njedosaha. Projektna skupina mjeztym pilnje na zestawje něhdže 130 spěwow džěla. Financowanje so ze wšelakich stron podpěruje. Smy pak tež na dary pokazani. Tuž prosymy was, składujće za naše předewzaće a přepokazajće swój dar na konto Serbskeho ewangelskeho towarstwa při nalutowarni Budyšin, konto DE03 8555 0000 1000 0831 67, zaměr: spěwnik. Rady sponsorow w knize mjenujemy. **Mato Krygař, předsyda SET**

Powěšće

Drježdźany. Sakska krajna cyrkej je so loni dale pomjeńšila. Kónc lěta 2021 přislušeše jej 628 708 wosadnych, to je 18 500 mjenje hač lěto prjedy. 8 662 ludźi je loni ze sakskeje cyrkwy wustupiło, 2020 bě jich 6 627 a 2019 nimale 8 000 wustupow. Krajny biskop Tobias Bilz k temu praji: „Je za mnje a wjele křesćanow jara bolostnje dožiwić, zo bywamy w swojej cyrkwi přeco mjenje.“ Dokelž je za to wjele wšelakich přičinow, nima tež wón žadyn patentny recept, kak móhlo so wuwice změnić, praji biskop. „Naša cyrkej budže dale za ludźi tu, kiž ju trjebaja – wšojedne kak wulka abo mała wona je“, wón zwurazni.

Slepo. 4. měrca běše zaso serbske wosadne popołdne w Slepom. Serbski superintendent n. w. Malink měješe na spočatku dwurěčnu nutrnošć, dokelž běchu tež někotři němcy wosadni na tute zetkanje přišli. Po kofejpiću, kotraž běštaj Hermašec mandželskaj přihotowaloj, předstaji Malink Slepjanskeho fararja Juliusa Eduarda Wjelana. Hačrunjež běše wón priwisnik pruskeho wójska, so tola swojeho serbskeho skutkowanja dla pod policajski dohlad staji, na což čezko schori. Přitomni wuměnicu so tež wo wjedrowych wobkedźbowanjach Hansa Mrózka, kotraž wón hižo přez lětdžesatki swěrnje zapisuje.

Klětno. W měrcu zahaji so wonkowne wobnowjenje ewangelskeje cyrkwy w Klětnom. Hižo wot lěta 2011 prócowaje so wosada z fararjom Danielom Jordanovom wo ponowjenje třěchi a fasady. Lěta nětk ma so twarski projekt zwoprawdźić a hižo w lěću k swjedženju 800lětneho jubileja přenjeho naspomnjenja wsy dokónčeny być. Twarske naprawy budu něhdže poć miliona eurow plaćić.

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiść: Lessingowa čišćernja, Kamjenc

Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625

Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki z dawkowych srědkow na zakładze hospodarskich planow, wobzamknjenych wot Němskeho zwjazkowneho sejma, Krajneho sejma Braniborskeje a Sakskeho krajneho sejma.

Lětny abonement plaćić 8 eurow.

Slepo. Z banerami w ukrainskich barbach dopomina Slepjanska wosada před swojej cyrkwy na nětčišu wójnu we wuchodnej Europje. W serbskej a němskej rěči steja na nich słowa profeta Jezaje wo měrje na zemi. Pódlja je widzeć znamjo křesćanskeho měroweho hibanja z časa zymnjeje wójny w 1980tych lětach w NDR. Na znamjenju zwobraznjena bronzowa skulptura muža, kiž kowa mječe na radlicy, je twórba ruskeho wuměłca Jewgenija Wučetiča. Darjena wot Sowjetskeho zwjazka, steji wona wot lěta 1959 jako symbol měrliwego žiwjenja před twarjenjom UNO w New Yorku.

Baner w ukrainskich barbach před Slepjanskeje cyrkwy Foto: wosada Slepo

Dary

W februaru je so darilo za Serbske ewangelske towarstwo dwójce 100 eurow a 50 eurow a za Pomhaj Bóh dwójce 100 eurow, 92 eurow, 50 eurow, štyri króć 42 eurow, 32 eurow, 24 eurow, dwójce 20 eurow, dwójce 17 eurow a šěsć króć 12 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 80 lětami, 24. apryla 1942, zemře wučer a basnik **Fryco Rocha** w Klingmühl pola Grabina. Narodženy 1863 jako syn žiwnosćerja w Šejnejdže wopyta wón seminar w Starej Darbni a sta so z wučerjom. Jako tajki skutkowaše w serbskich šulach w Gołkocach, Tureju a Kibušu. We 1890tych lětach podpěraše Młodoserbske hibanje w Delnjeju Łužicy, 1894 wuhotowa sobu druhi delnjoserbski spěwanski swjedzeń w Tureju. Wot 1907 do 1913 redigowaše nabožny časopis *Wosadnik*, w kotrymž tež swójske basnje za dorosćenych a džěći wozjewi. Wón plaćić jako přeni delnjoserbski basnik za džěći. Jako wuměnkar wuknješe wot 1931 do 1933 redakciju tydžensce wuchadźaceje nowiny *Serbski Casnik*. Běchu to najplódnije lěta w jeho literarnym, basnikim a publicistiskim tworjenju. Z młodych lět bě člon a pozdžišo dołhi čas zastupowacy předsyda Mašicy Serbskeje. Jeho serbskich zaslužbow dla so jeho row na Južnym pohrjebnišću w Choćebuzu hišće džensa hlada. W domizniskim muzeju w Tureju je wosebity kabinet jemu wěnowany. W ródnej Šejnejdže dopomina na

njeho pomjatna tafla před ródny statokom a je loni wotewrjene wjesne zetkanišćo po nim pomjenowane. Tež pěstowanja w Žylowje nosy jeho mjeno. T.M.

Přeprašujemy

- 03.04. Judika**
10.15 Kemše w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. n. w. Malink)
12.00 nutrnošć w serbskim rozhlósu (sup. Rummel)
- 06.04. srjeda**
19.00 Bjesada w Rakecach w farskej bróžni (dwurěčna nutrnošć)
- 07.04. pjatk**
17.00 pósejženje Serbskeje psírady ewangelskeje cerkwy w Chóšebuzu
- 10.04. Palmarum**
10.00 dwurěčne kemše w Rakecach (wóskowanje jutrownych jejkow)
- 11.04. pónđzela**
18.00 pšedsedařstwo STSR w Serbskim wósadnym zmakanišću w Chóšebuzu
- 15.04. čichi pjatk**
10.00 serbske kemše w Rakecach (sup. n. w. Malink)
12.00 nutrnošć w serbskim rozhlósu (sup. n. w. Malink)
14.30 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. n. w. Malink)
- 17.04. 1. dzeń jutrow**
06.00 jutrowne spěwanje we Wuježku na Pawlikec statoku
- 18.04. 2. dzeń jutrow**
09.30 dwurěčne kemše w Hodźiju
09.30 serbska jatšowna namša w Picnju (farař Kšenka)
10.00 dwurěčne kemše w Rakecach
12.00 nutrnošć w serbskim rozhlósu (farař Haenchen)
- 21.–24.04. štwórtk do njedzele**
Serbski ewangelski kónc tydženja w Hainewalde
- 24.04. Quasimodogeniti**
11.00 serbske kemše w Hodźiju
12.00 nutrnošć w serbskim rozhlósu (farařka Malinkowa)
10.00 300. serbska namša nowšego casa w Dešnje ze streaming w interneše (farařka Köhlerowa)
- 28.04. štwórtk**
18.30 Bjesada w Bukecach na farje
- 08.05. Jubilate**
10.15 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. Rummel)
12.00 nutrnošć w serbskim rozhlósu (sup. Rummel)